

1. Ярослав Пелікан. Ісповідник віри між Сходом і Заходом / Портрет українського кардинала Йосифа Сліпого. Київ: “Варта”, 1994. – 303 с.
2. Андрій Михайленко. Римська одісея Йосипа Сліпого із радчнської неволі. – 17.02.2012.
3. Блаженніший Патріарх Йосиф Сліпий. Заповіт. – Тернопіль: “Джура”, 2010. – 48 с.
4. див., напр.: Блаженніший Патріарх Йосиф Сліпий. Віра і наука. – Тернопіль: Джура, – 2011. – 56 с.

УДК 262.12 (477) Сліпий

Свідерський Ю. Ю.,

канд. істор. наук, доцент кафедри змісту і методик
навчальних предметів ТОКІППО

ДІЯЛЬНІСТЬ ЙОСИФА СЛІПОГО ЩОДО СТВОРЕННЯ ПАТРІАРХАТУ УГКЦ

Тема піднесення статусу Української греко-католицької церкви до рівня патріархату лишається актуальною. Її обговорюють як рядові віруючі, так і політики. При цьому нерідко звучать звинувачення на адресу нинішніх ієрархів Церкви у невиконанні заповітів Йосифа Сліпого. Так, А.Лозинський, доктор права у США, багатолітній голова Світового конгресу українців, вважає, що нинішні ієрархи УГКЦ «забули Патріархат та Патріарха» [2]. А в українській пресі звучали заклики не чекати милості від Риму, а поставити його перед фактом проголошення Патріархату [4].

В умовах нашого поліконфесійного суспільства, в якому перманентно звучить ідея Всеукраїнської помісної автокефальної православної Церкви, створення греко-католицького Патріархату на думку багатьох дослідників, очевидно, відіграло б стимулюючу роль, стало б прикладом для віруючих православних громад і спростило згодом процес об'єднання двох українських Церков – Православної та Греко-католицької.

Однак процес заснування таких всеукраїнських церковно-релігійних центрів наштовхується на ряд перешкод. У пропонованих тезах ми свідомо абстрагуємось від розгляду та аналізу внутрішніх причин – канонічних, економічних, психологічних, особистісних тощо, які гальмують рух до створення патріархату. Маємо на меті розглянути лише зовнішні – міждержавні та міжцерковні.

Досліджуючи винесену у заголовок тему, ми спирались на документальну базу із двох основних джерел – спогадів та заповіту митрополита Й.Сліпого [1] та документів органів державної безпеки СРСР, зібраних та опублікованих вітчизняним дослідником В.Сергійчуком [3]. Зрозуміло, що для повного розкриття проблеми створення патріархату УГКЦ бракує ще одного важливого історичного джерела – матеріалів римської курії, до яких ми не маємо доступу.

На початку ХХ ст. в умовах світової війни Папа Пій Х наділив Митрополита греко-католицької Церкви А. Шептицького патріаршими правами над Україною і Росією, але без надання йому патріаршого титулу.

З донесень агентів КДБ СРСР довідуємось, що ідея створення всеукраїнського церковного центру – патріархату – очевидно обговорювалась в колі найближчого оточення митрополита А.Шептицького. Зокрема, один із цього оточення, впливовий греко-католицький проповідник і публіцист Г.Костельник вживав цей термін ще у березні 1945 р. Згідно доносу агента КДБ, доктор Г.Костельник у приватній розмові з ним сказав: «Якби радянська влада створила український патріархат, але не під керівництвом російської православної церкви, а

цілком самостійний, то багато наших священників-галичан відійшли б від Рима, бо Папа ніколи не турбувався про наш народ і не брав нас під захист» [3, с.47].

З яких пір і під впливом яких чинників план заснування Патріархату виник у Й.Сліпого, нам не вдалося з'ясувати. Відомо лише, що коли Й.Сліпий у 1963р. після вісімнадцятилітнього перебування у радянських тюрмах зусиллями Ватикану, української діаспори і провідних західних політиків нарешті був звільнений і зміг виїхати до Рима, він приклав величезних зусиль для створення Патріархату УГКЦ. Єдиний авторитетний центр керівництва Церквою мав вирішити декілька стратегічних завдань: піднести авторитет Греко-католицької Церкви у світі; сприяти відновленню її діяльності в Україні; направити внутрішньоцерковне життя і консолідувати віруючих українців діаспори.

На Другому Ватиканському соборі Й.Сліпий подав прохання-пропозицію піднести Києво-Галицький митрополичий престол до патріаршої гідності. «Це вперше в усій історії нашої Церкви ідея її Патріархату була проголошена привселюдно, ясно і на такому всесвітньому форумі, як Вселенський Собор, хоч сама ідея не нова, – писав згодом Митрополит. Патріархат Церкви – це видимий знак зрілості і самобутності помісної Церкви та могутній чинник в церковному і народному житті» [1, с.24]. Київський Патріархат, - вважав Й.Сліпий, - став би рятунком нашої української церковної і національної єдності.

Очевидно, це добре розуміли і вороги українства. Спецслужби СРСР не лишилися байдужими – вони ретельно відстежували кожен крок Митрополита за кордоном, доповідаючи більшовицькій владі УРСР й до Москви. А там дуже гостро сприймали ці повідомлення, особливо в керованій владою верхівці Російської православної церкви.

Наскільки керівництво СРСР непокоїлося процесом творення Патріархату Української греко-католицької церкви, видно з того, що до Риму послали спеціальну делегацію на чолі з головою відділу зовнішніх церковних зв'язків Московського Патріархату митрополитом Никодимом (Ротовим), що виставила ультиматум Папі Павлу VI: «Створення Патріархату Української католицької церкви, який зарубіжні українські націоналісти намічають використати зі своєю метою, буде перешкоджати можливому покращанню відносин Російської православної церкви з Ватиканом» [3, с.10].

І згідно своїх оперативних даних, як повідомляв голова КДБ УРСР В. Нікітченко, «Синод католицької церкви під впливом Павла VI відхилив рішення українських католицьких єпископів про створення Патріархату Української католицької церкви» [3, с.341].

Таким чином, інтереси українських греко-католиків були знову принесені в жертву «великій політиці» Ватикану.

Справедливості ради слід сказати, що у грудні 1963 р. Папа Павло VI надав Архієпископу Сліпому, Митрополиту Києво-Галицькому, права Верховного Архієпископа, які підносили його до статусу майже рівного правам Патріарха. Він здобув дозвіл призначати єпископів і скликати церковні Собори.

У 1965 році Йосиф Сліпий був обраний Кардиналом католицької церкви.

У 1975 році Собор єпископів греко-католицької Церкви проголосив Й.Сліпого Патріархом. Офіційно Папа не заперечив цього рішення, але й не затвердив. Однак, неофіційно, за оперативними даними радянської розвідки наприкінці листопада 1976 р. глава української католицької церкви Й.Сліпий був викликаний до Папи Павла VI, «...який у присутності кількох приближених до нього осіб звинуватив Сліпого у спробі утворення всупереч його вказівкам т.зв. українського патріархату. Павло VI заявив Сліпому, що ідея створення патріархату має бути забута, як така що протирічить стремлінням Ватикану «добитись покращання становища католиків в СРСР» [3, с.429].

Ще одним аргументом у відмові визнання Патріархату була відсутність території [2]. У 1989 р. УГКЦ була легалізована в СРСР. У 1991р. проголошена незалежна Українська держава. Відновились ієрархія УГКЦ на території Батьківщини; резиденція проводу Церкви була перенесена зі Львова у столицю України. У Києві на східному, лівому березі Дніпра, що є промовистим актом, збудований величний Патріарший собор Воскресіння Христового. А Ватикан досі зволікає з рішенням про визнання Патріархату УГКЦ.

У своєму заповіті Йосиф Сліпий закликав: «Моліться, працюйте і боріться за збереження християнської душі кожної людини українського роду і за весь Український нарід і просить Всемогутнього Бога, щоб він допоміг нам завершити нашу тугу за єдністю і наші змагання за церковне з'єдинення у здвигненні Патріархату Української Церкви» [1, с.24]. Будемо надіятись, що слова видатного подвижника християнської віри і Греко-католицької Церкви стануть реальністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ:

- 1.Завіщання Блаженнішого Патріарха Йосифа Сліпого //Людина і світ. – 1992 - №11-12. - С4 - 8; 1993 - №1. С.22 -27.
- 2.Лозинський А. Забули Патріархат та Патріарха / Аскольд Лозинський // Галичина – 2017. - 11 лютого.
- 3.Патріарх Йосиф Сліпий у документах радянських органів державної безпеки 1939–1987. - В двох томах. – Том II. – К.: ПП Сергійчук М. І., 2012. – 656 с.
- 4.Червак Б. Патріархат для нації / Богдан Червак // День. – 2009. №14.

УДК: 272/273:[2-725:322]

Святненко А. В.,

к.і.н., доцент, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

УГКЦ ТА НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ У ПОГЛЯДАХ Й. СЛІПОГО

Патріарх Йосиф Сліпий (Йосиф Коберницький-Дичковський) – глава Української греко-католицької церкви, Верховний Архієпископ Львівський, Митрополит Галицький, єпископ Кам'янецький, Кардинал із титулом церкви Сант-Атанасіо, ректор Львівської духовної семінарії та Львівської богословської академії. За наукові заслуги, активність у розбудові культурно-національного життя у 1930 році його обрано дійсним членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка. Патріарх був тричі ув'язнений і провів 18 років у сталінських таборах.

Серед численних статей і проповідей Сліпого на особливу увагу заслуговують: «Головні правила сучасного душпастирства» (1941) [5], «Історія Вселенської Церкви в Україні» (1955) [6], «Звіт Патріарха Йосифа» (на конгресі «Церква в Потребі» 28 липня 1981 р.) [1], «Церква мучеників: Доповідь Блаженнішого Патріарха Йосифа про Українську Католицьку Церкву по 35-ти роках переслідування» [7] тощо (1981).

Митрополит засуджував рішення т. зв. Львівського собору (1946), який проголосив ліквідацію Української греко-католицької церкви та «возз'єднання» з Московським патріархатом. За канонічним правом католицької церкви Собор був не правочинний виносити рішення про ліквідацію унії та вихід з-під підпорядкування Папи Римського, тому що на зібранні не було жодного єпископа і митрополита – вони вже були ув'язнені або перебували на засланні. Не було жодної дискусії, а всім противникам возз'єднання загрожував арешт і